

Ciidae (Coleoptera) w kolekcji Wojciecha Mączyńskiego

ROMAN KRÓLIK

Nadleśnictwo Kluczbork, ul. Mickiewicza 8, 46-200 Kluczbork; e-mail: agrilus@poczta.onet.pl

ABSTRACT. Ciidae (Coleoptera) in collection of Wojciech Mączyński.

The data on the beetles of the family Ciidae from the collection of Wojciech Mączyński, deposited in the collections of the Upper Silesian Museum in Bytom are presented. This collection is the oldest known collection of beetles known from the Masovia region. The information on 28 species, of which 20 are new for the region of Masovia are given.

The specimens from elaborated herein portion of the Mączyński's collection were used in the former papers with data on the 3 species recorded for the first time in Poland.

KEY WORDS: Insecta, Coleoptera, Ciidae, Poland, Masovia, faunistics, new records.

WSTĘP

Niniejsza praca przedstawia dane o chrząszczach z rodziny Ciidae z kolekcji Wojciecha Mączyńskiego, przechowywanej obecnie w Dziale Przyrody Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Zbiór ten, obejmujący wiele rodzin Coleoptera, pozyskano drogą zakupu w 1928 roku dla nowo utworzonego Oddziału Przyrodniczego Muzeum Śląskiego w Katowicach (BIELEWICZ 1963). Kolekcja Mączyńskiego dotychczas doczekała się następujących opracowań: Curculionidae (SMRECZYŃSKI 1932), Cerambycidae (STOBIECKI 1939), Carabidae (MAKÓLSKI 1952), Dermestidae (MROCZKOWSKI 1955), część Staphylinidae (SZUJECKI 1958, 1968), Catopidae (SZYMCZAKOWSKI 1959), Histeridae i Cleridae (MAZUR 1973) oraz Chrysomelidae (BOROWIEC 1992).

Zbiór chrząszczy składa się w większości z okazów zbieranych przez samego autora, głównie w okolicach Warszawy w latach 1884–1911. Ze względu na staranne zaetykietowanie ta część zbioru posiada dużą wartość naukową. Obok lokalizacji i daty zbioru niejednokrotnie na odwrotnej stronie etykiet znajdują się opisy przybliżające okoliczności schwywania okazów. Z różnorodnym wyglądem tych etykiet wiąże się pewien problem, który poruszali autorzy wcześniejszych opracowań. Etykiety wypisywane ręcznie przez autora kolekcji, starsze ze złocnymi obwódkami i późniejsze pozbawione takich obwódek nie budzą z reguły zastrzeżeń co do wiarygodności. Jednak część okazów Mączyński pozyskał drogą wymiany. Okazy te są często niezaetykietowane lub etykiety zostały dołączone później przez różne osoby. W opracowywanym materiale poza przypadkiem braku etykiety lokalizacyjnej, (co zaznaczono w tekście poniżej) etykiety pod okazami Ciidae nie budzą poważniejszych zastrzeżeń. Dane z etykiet zostały zacytowane w oryginalnym brzmieniu. Część z cytowanych miejscowości stanowi obecnie część Warszawy. W pracy zastosowano nazewnictwo gatunkowe z uwzględnieniem zmian wynikających z prac: LAWRENCE (1971) i JELÍNEK (2007), podział na krainy zoogeograficzne przyjęto wg *Katalogu fauny Polski* (BURAKOWSKI et al. 1987).

Występowanie Ciidae w Polsce jest dość słabo poznane. W cytowanym tu tomie *Katalogu fauny Polski* (czyli do roku 1987) z Niziny Mazowieckiej wykazano jeden pospolicie gatunek z tej rodziny! Po wydaniu katalogu kolejne 4 gatunki wykazali KUBISZ et al. (2000), KRÓLIK (2002, 2003). Zbiór Mączyńskiego więc obok wartości historycznej stanowi jak na razie największe źródło wiedzy na temat Ciidae Mazowsza. Dwadzieścia gatunków nowych dla tej krainy oznaczono w tekście gwiazdką (*) przed nazwą gatunku. Występowanie niektórych gatunków na Mazowszu należałoby potwierdzić nowymi znaleziskami, gdyż wiele z nich zalicza się obecnie do rzadkości faunistycznych a stanowiska leżące w bezpośrednim sąsiedztwie Warszawy z pewnością nie przetrwały w stanie niezmienionym przez ponad 100 lat. Notatki poczynione przez Wojciecha Mączyńskiego

na etykietach pod okazami mogą świadczyć o ówczesnym występowaniu w okolicach Warszawy licznych, charakterystycznych dla dolin wielkich rzek zarośli łągowych z obumierającymi, porośniętymi hubami wierzbami, topolami i olchami. W takich zbiorowiskach idealne miejsce do rozwoju miały gatunki Ciidae, które obecnie są uważane za rzadkie i ginące.

Chciałbym w tym miejscu podziękować Koledze Rolandowi Doboszowi, kierownikowi Działu Przyrody Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, za udostępnienie mi kolekcji do badań.

WYKAZ GATUNKÓW

****Octotemnus (Octotemnus) glabriculus* (GYLLENHAL, 1827)**

Materiał: Bielany, 17 X 1901, 1 ex. pod korą w grzybie; Natolin, 11 V 1898, 4 exx.; Warszawa, 7 VI 1897, 4 exx.; Ojców, 30 VI 1902, 8 exx. z grzyba na pniu brzozy (*Betula* sp.), Florjanka Lubel. g. F. Fejfer [bez daty], 1 ex. Gatunek szeroko rozprzestrzeniony w Palearktyce, w Polsce nieczęsto znajdujący, znany z 14 krain.

****Rhopalodontus baudueri* ABEILLE DE PERRIN, 1874**

Materiał: Natolin, 9 V 1892, 2 exx. z suchej topoli (*Populus* sp.), 11 V 1892, 1 ex.

Gatunek o niedostatecznie poznanej rozsiadłości, opisany z Francji, do tej pory znany z nielicznych stanowisk w Europie Środkowej. Niedawno wykazany z Polski (BOROWIEC 1991).

***Rhopalodontus novorossicus* REITTER, 1902**

Materiał: 6 exx. [okazy opatrzone jedynie etykietą z oznaczeniem okazów jako *Rhopalodontus populi*, bez danych lokalizacyjnych]

Rzadko spotykany gatunek, opisany z południowej Rosji (Novorossijsk). W Europie Środkowej znany z Moraw (Mikulov). Okazy prawdopodobnie pochodzą z wymiany, ze stanowiska spoza obecnych granic Polski.

****Rhopalodontus strandi* LOHSE, 1969**

Materiał: Urle, 8 VII 1909, 1 ex.

Niedawno opisany z terenu Skandynawii. Z Polski wykazany z Puszczy Białowieskiej, Górnego Śląska i Rostocza (KRÓLIK 1999) ale na pewno szerzej rozsiadłony. Jest to najstarsze znalezisko tego gatunku z terenu Polski.

****Wagaicis wagai* (WANKOWICZ, 1869)**

Materiał: Urle, 8 VII 1909, 6 exx.; Świder, 11 VII 1903, 1 ex.

Bardzo rzadki gatunek występujący na reliktowych stanowiskach w Europie. Poza Puszcza Białowieską obecnie w Polsce niespotykany, wykazany ponadto z Rostocza i Beskidów.

****Sulcaxis nitidus* (FABRICIUS, 1792) [= syn. *Sulcaxis affinis* (GYLLENHAL, 1827)]**

Materiał: Bielany, 11 IV 1894, 4 exx., 17 VI 1894, 2 exx.; Jabłoń, 1 ex. 11 VI 1900, z grzyba na wierzbie (*Salix* sp.); Natolin, 19 IV 1900, 1 ex.; Otwock, 4 VI 1893, 1 ex., 4 VI 1894, 1 ex., 15 V 1895, 1 ex., 5 IX 1898, 8 exx. pod korą brzozy (*Betula* sp.); Urle, 22 IX 1909, 1 ex. w grzybku pod korą pniaka dębowego (*Quercus* sp.); Warszawa, 10 VI 1901, 2 exx.

Szeroko rozsiadłony gatunek eurosberyjski. Zasiadła najczęściej huby z rodzaju *Trametes* porastające drewno drzew liściastych. Często występuje razem z innymi gatunkami z rodzaju *Sulcaxis*. W Polsce pospolity, znany z 14 krain.

***Sulcaxis fronticornis* (PANZER, 1806)**

Materiał: Bielany, 11 IV 1894, 16 exx. z grzyba na wierzbie (*Salix* sp.), 18 VI 1894, 1 ex., 15 V 1897, 1 ex. w grzybie drzewnym, 3 V 1898, 5 exx. w grzybie pod kora wierzby (*Salix* sp.); Brwinów, 2 VIII 1897, 1 ex.; Jabłonna, 16 V 1893, 1 ex. z topoli (*Populus* sp.), 20 VI 1893, 1 ex.; Krzyżewo, 21 VIII 1897, 1 ex.; Niżni Nowogród, 6 VIII 1896, 3 exx.; Pelcowizna, 10 IV 1893, 1 ex. z brzozy (*Betula* sp.); Saska Kępa, 31 V 1901, 25 exx. w grzybie na wierzbie (*Salix* sp.); Świder, 6 VIII 1900, 9 exx. z grzyba na olszy (*Alnus* sp.); Warszawa, Składy Bankowe, 13 X 1895, 1 ex.; Wolica, 26 VI 1892, 6 exx. z grzyba na wierzbie (*Salix* sp.).

Dość pospolity, bionomia podobna jak u poprzedniego gatunku. Znany z zaledwie z 10 krain, na pewno szerzej w Polsce rozsiadłony.

****Cis bidentatus*** (OLIVIER, 1790)

Materiał: Bielany, 9 VII 1888, 3 exx.

Szeroko rozprzestrzeniony gatunek palearktyczny, w Polsce nieczęsto spotykany. Znany z 11 krain.

Cis boleti (SCOPOLI, 1763)

Materiał: Bielany, 11 IV 1894, 2 exx., 2 IX 1894, 1 ex. w grzybie na grabie (*Carpinus* sp.); Jabłonna, 28 V 1893, 1 ex.; Natolin, 17 V 1898, 2 exx.; Pyry, 25 V 1906, 1 ex.; Świder, 4 VII 1903, 4 exx., 11 VII 1903, 4 exx.; Warszawa, 3 V 1891, 1 ex., 10 VI 1892, 4 exx., 5 IX 1895, 1 exx., 7 VI 1897, 2 exx.

Palearktyczny gatunek znany prawie z całej Europy za wyjątkiem skrajnie północnych i południowych obszarów. W Polsce najpospolitszy gatunek w rodzaju, wykazany do tej pory z 16 krain, ale występuje prawdopodobnie na całym obszarze kraju.

****Cis castaneus*** (HERBST, 1793) [= *Cis nitidus* PANZER (1793) (non FABRICIUS, 1792)]

Materiał: Mrozy, 7 VI 1895, 1 ex.; Natolin, 29 IV 1900, 1 ex., 24 IV 1899, 1 ex.; Świder, 4 VII 1903, 4 exx., 11 VII 1903, 1 ex.

Gatunek rozsiedlony głównie w środkowej i północnej części Europy, w Polsce jeden z najpospolitszych gatunków w rodzaju. Zasiadła głównie huby na drzewach liściastych.

****Cis comptus*** GYLLENHAL, 1827

Materiał: Bielany, 23 VII 1889, 1 ex.; Krzyżewo, 21 VIII 1897, 1 ex.; Niżni Nowogród, 12 VII 1896, 1 ex., 6 VIII 1896, 9 exx.; Otwock, 4 VI 1893, 1 ex., 7 VII 1894, 1 ex., 2 VII 1895, 2 exx.; Urle, 20 III 1905, 1 ex., 8 VII 1909, 3 exx. na sośnie (*Pinus* sp.).

Szeroko rozprzestrzeniony gatunek palearktyczny. Rozsiedlony prawdopodobnie w całym kraju ale rzadko poławiany. Znany z 12 krain głównie na podstawie starych danych.

****Cis dentatus*** MELLIÉ, 1849

Materiał: Urle, 20 III 1905, 1 ex.

Rzadki gatunek palearktyczny, częściej spotykany jedynie w obszarach górskich. Zasiadła głównie huby na drzewach iglastych. Z Polski wykazany z nielicznych stanowisk w 7 krainach.

****Cis fissicornis*** MELLIÉ, 1849

Materiał: Bielany, 9 VII 1888, 3 exx.

Znany głównie ze wschodniej części Europy, wszędzie lokalnie i sporadycznie spotykany. W Polsce należy do wielkich rzadkości, znany z zaledwie 2 krain.

****Cis fusciclavis*** NYHOLM, 1953 [= syn. *Cis castaneus* MELLIÉ, 1849]

Materiał: Bielany, 23 VI 1893, 1 ex., 2 VII 1893, 3 exx., 30 IV 1894, 3 exx. z dębu (*Quercus* sp.), 18 VI 1894, 1 ex. na topoli (*Populus* sp.), 20 VII 1894, 1 ex., 16 VII 1898, 1 ex., 31 V 1899, 2 exx. z grzybów na wierzbie (*Salix* sp.), 1 V 1900, 3 exx. pod korą dębu (*Quercus* sp.), 3 V 1900, 1 ex. na wierzbie (*Salix* sp.); Jabłonna, 14 V 1893, 1 ex. na wierzbie (*Salix* sp.); Marcelin, 9 V 1893, 3 exx.; Natolin, 5 V 1888, 1 ex., 11 V 1892, 3 exx., 9 V 1892, 2 exx. z suchej topoli (*Populus* sp.); Świder, 11 VII 1903, 2 exx.; Warszawa, 26 VI 1892, 4 exx.; Wawer, 8 VI 1898, 6 exx.; Żerań, 9 V 1902, 1 ex.

Gatunek o niedostatecznie poznany rozszedlaniu, często nieodróżniany od podobnego *Cis fagi* WALTŁ, 1839. Wykazywany ze środkowej części Europy, Anglii i południowej Fennoskandii. Najczęściej spotykany pod przegrzybiałą korą drzew liściastych, ale również na porastających te drzewa hubach. W Polsce lokalnie liczny, podawany z 14 krain.

****Cis glabratus*** MELLIÉ, 1849

Materiał: Bielany, 9 VII 1888, 3 exx.; Mrozy, 9 VI 1895, 1 ex.; Warszawa, 7 VI 1897, 1 ex.

Nierzadki gatunek o słabo poznany rozszedlaniu, często mylony z podobnym i pospolitym *Cis jacquemartii* MELLIÉ. Spotykany najczęściej w hubach na drzewach iglastych.

****Cis jacquemartii* MELLIE, 1849**

Materiał: Bielany, 9 VII 1888, 2 exx.; Florjanka Lubel. g. F. Fejfer [bez daty], 1 ex.

Pospolity gatunek rozszedzony prawie w całej Europie. Często mylony z podobnymi *Cis glabratus* i *C. alter*. W Polsce znany z 16 krain. Występuje licznie w hubach, głównie z rodzaju *Fomes* porastających drzewa liściaste.

****Cis laminatus* MELLIE, 1849**

Materiał: Urle, 8 VII 1909, 1 ex.

Bardzo rzadki gatunek znany ze wschodniej i środkowej części Europy. Jego współczesne występowanie w Polsce wymaga udokumentowania, gdyż podobnie jak okaz w tej kolekcji wszystkie dane o występowaniu w kraju tego gatunku pochodzą sprzed prawie 100 lat.

***Cis lineatocribratus* MELLIE, 1849**

Materiał: Złoty Potok, 29 V [brak roku] Dr. Igocki, 2 exx.

Rzadko spotykany gatunek europejski. Również w Polsce występuje lokalnie i nielicznie w owocnikach hub na drzewach liściastych. Podany do tej pory z 8 krain.

****Cis micans* (FABRICIUS, 1792) [= syn. *Cis hispidus* (PAYKULL, 1798)]**

Materiał: Bielany, 9 VII 1888, 1 ex., 11 IV 1894, 2 exx. z grzyba na wierzbie (*Salix* sp.), 17 IV 1894, 1 ex., 30 IV 1894, 1 ex. z dębu (*Quercus* sp.) i 1 ex. [bez bliższych danych], 2 IX 1894, 10 exx. w grzybie na grabie (*Carpinus* sp.), 20 VI 1895, 1 ex. na wierzbie (*Salix* sp.), 3 V 1898, 1 ex. w grzybie na wierzbie (*Salix* sp.), 3 V 1899, 2 exx., 31 V 1899, 2 exx. z grzybów na wierzbie (*Salix* sp.); Czarna Struga, 17 IV 1894, 1 ex.; Jabłonna, 16 V 1893, 6 exx. na topoli (*Populus* sp.), 28 V 1893, 1 ex., 18 VI 1893, 1 ex.; Natolin, 17 V 1888, 1 ex., 5 VII 1895, 1 ex.; Niżni Nowogród, 6 VIII 1896, 4 exx.; Otwock, 4 VI 1894, 2 exx., 7 VII 1894, 1 ex. pod korą brzozy (*Betula* sp.), 2 VII 1895, 1 ex.; Pyry, 25 V 1906, 2 exx.; Saska Kępa, 31 V 1901, 5 exx. w grzybie na drzewie; Świder, 11 VII 1903, 6 exx. na dębie (*Quercus* sp.) i 2 exx. [bez bliższych danych], 25 VI 1906, 1 ex.; Tuszcz, 17 IX 1904, 2 exx.; Trąbki, 6 IX 1902, 1 ex.; Urle, 16 VI 1909, 2 exx.; Wolica, 26 VI 1892, 3 exx. z grzyba na wierzbie (*Salix* sp.); Warszawa, 21 V 1891, 2 exx.; Żerań, 20 VI 1898, 1 ex. z grzyba na wierzbie (*Salix* sp.).

Szeroko rozszedzony gatunek euroszyberyjski, podawany również z Kaukazu i Azji Mniejszej. Z Polski wykazywany z 14 krain, ale z pewnością występuje na całym obszarze kraju. Zasiedla zwykle huby na drzewach liściastych wraz z innymi gatunkami z rodzaju.

****Cis rugulosus* MELLIE, 1849**

Materiał: Bielany, 4 V 1884, 1 ex., 3 V 1899, 1 ex., Jabłonna, 16 V 1893, 2 exx. z topoli (*Populus* sp.); Jabłoń, 16 VIII 1900, 2 exx. pod korą pnia brzożowego (*Betula* sp.); Otwock, 4 VI 1893, 1 ex., 4 VI 1894, 12 exx., 7 VII 1894, 2 exx., 6 IX 1898, 1 ex.; Urle, 16 VI 1909, 1 ex., 8 VII 1909, 3 exx.; Wawer, 8 VI 1898, 3 exx.

Europejski gatunek niezmiernie podobny do *Cis boleti* i z tego powodu często od niego nie odróżniany. Pospolitszy na południu Europy. W Europie środkowej, w tym w Polsce występuje rzadko, na izolowanych stanowiskach niekiedy wraz z *C. boleti*. Wykazany z 8 krain.

****Cis submicans* ABEILLE DE PERRIN, 1874 [= syn. *Cis micans* auctt. (non FABRICIUS, 1792)]**

Materiał: Bielany, 12 V 1889, 2 exx., 11 IV 1894, 1 ex., 17 X 1901, 1 ex. pod korą w grzybie; Jabłonna, 25 V 1893, 1 ex.; Natolin, 17 V 1898, 2 exx.; Świder, 11 VII 1903, 1 ex., 25 VI 1906, 1 ex.; Warszawa, 7 VI 1897, 4 exx.

Gatunek rozprzestrzeniony w prawie całej Europie i Syberii. Wykazany również z Kaukazu i Azji Mniejszej. Dość często spotykany w południowej części Europy. W Polsce rzadki, spotykany na izolowanych stanowiskach. Małe okazy pospolitego *Cis boleti* bywają niekiedy błędnie oznaczane jako *C. micans*. Z tego też powodu część doniesień o występowaniu tego gatunku w naszym kraju może być nieprawdziwa.

***Orthocis festivus* (PANZER, 1793)**

Materiał: Niżni Nowogród, 6 VIII 1896, 1 ex.

Gatunek spotykany głównie w Europie środkowej, podawany również z Syberii i Kaukazu. Wszędzie łapany rzadko i nielicznie. Podawany z owocników grzybów na buku (*Fagus* sp.) i leszczynie (*Corylus* sp.). W Polsce znany z 10 krain.

Orthocis linearis J. SAHLBERG, 1901**Materiał:** Świder, 11 VII 1903, 1 ex.

Gatunek opisany ze Skandynawii na początku XX wieku. Nie znany był do niedawna z innych części Europy. Ostatnio wykazany z Polski (m.in. na podstawie ww. okazu) oraz z zachodniej Ukrainy (KRÓLIK 2002). W pracy tej autor oparł się wyłącznie na okazach muzealnych, zbieranych prawie 100 lat temu. Współczesne występowanie tego gatunku w Polsce wymaga potwierdzenia.

Orthocis lucasi ABEILLE DE PERRIN, 1874 [= *O. reflexicollis* ABEILLE DE PERRIN, 1874]**Materiał:** Urle, 8 VII 1909, 1 ex.

Areal występowania tego gatunku nie jest dokładnie poznany. Do niedawna sądzono, że obejmuje on południową i zachodnią Europę, południe Europy środkowej a ponadto Algierię, Kaukaz i Syberię. W ostatnich latach został wykazany z Białorusi i Słowacji a niedawno również z Polski (KRÓLIK 2003) m.in. na podstawie okazu z tej kolekcji.

Orthocis pseudolinearis LOHSE, 1965**Materiał:** Świder, 11 VII 1903, 1 ex.

Gatunek znany z terenu Alp, Wirtembergii i Dolnej Saksonii. Ostatnio wykazany z Polski (KRÓLIK 2002) z kilkunastu stanowisk w 9 krainach, w tym również na podstawie okazu z tej kolekcji. Ze względu na duże podobieństwo nie jest odróżniany od podobnego *Cis alni* GYLLENHAL, 1813. Prawdopodobnie *C. alni* jest częstszy w zachodniej części arealu występowania obu tych gatunków.

****Orthocis vestitus*** MELLIÉ, 1849**Materiał:** Krzeszowice Czerna, 7 VII 1902, 1 ex. wysiany z liści bukowych (*Fagus* sp.); Pilawa Czechy, 8 V 1901, 1 ex. w grzybkach na palu.

Obszar występowania tego gatunku to południowa i środkowa Europa, Anglia, Dania Skandynawia oraz Kaukaz. Po raz pierwszy z Polski został wykazany przez: BOROWIEC (1999). Powyższe dane rozszerzają areal występowania w Polsce tego gatunku o kolejne kraje: Nizinę Mazowiecką i Wyżynę Krakowsko-Wieluńską.

****Dolichocis laricinus*** (MELLIÉ, 1849)**Materiał:** Świder, 11 VII 1903, 2 exx.

Gatunek eurosberyjski, wszędzie bardzo rzadko i nielicznie spotykany. W Polsce znany z 4 krain, głównie na podstawie starych danych. Współcześnie łapany u nas jedynie w dobrze zachowanych fragmentach lasu pierwotnego w Puszczy Białowieskiej.

****Ennearthron cornutum*** (GYLLENHAL, 1827)**Materiał:** Bielany, 9 VII 1888, 4 exx., 5 V 1889, 2 exx., 9 V 1891, 1 ex.; Jabłonna, 12 VI 1893, 5 exx.; Natolin, 5 V 1888, 1 ex.; Pilawa Czechy, 8 V 1901, 4 exx. w grzybkach na palu; Urle, 8 VII 1909, 1 ex.; Wawer, 8 V 1898, 1 ex.

Areal występowania tego gatunku obejmuje prawie całą Europę. W Polsce znany z nielicznych stanowisk w 14 krainach. Lokalnie spotykany bywa częściej w owocnikach hub na drzewach liściastych, szczególnie na dębach (*Quercus* spp.).

PIŚMIENNICTWO

- BIELEWICZ M. 1963. Dział Przyrody. [W:] Muzea na Górnym Śląsku w XIX i XX wieku. *Roczn. Muż. górnośl.* (Hist.) 1: 145–162.
- BOROWIEC L. 1991. Nowe i rzadkie dla Polski gatunki chrząszczy (Coleoptera). *Wiad. ent.* 10: 198–205.
- BOROWIEC L. 1992. The leaf-beetles (Coleoptera: Chrysomelidae) in the collection of Wojciech Mączyński (1860–1911). *Ann. up. siles. Mus.* (Ent) 3: 3–29.
- BOROWIEC L. 1999. *Cis vestitus* MELLIÉ, 1849 (Coleoptera: Ciidae), nowy dla fauny Polski. *Wiad. ent.* 17 [1998]: 197.
- BURAKOWSKI B., MROCKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1987. Cucujoidea, część 3. *Kat. Fauny Polski* 23(14): 309 ss.

- JELÍNEK J. 2007. Nomenclatural changes in the family Ciidae (Coleoptera). *Acta ent. Mus. natn. Pragae* 47: 135–141.
- KRÓLIK R. 1999. *Rhopalodontus strandi* LOHSE, 1969 i *Cis hanseni* STRAND, 1965 – nowe dla fauny Polski gatunki chrząszczy oraz nowe dane o rozmieszczeniu i ekologii kilkudziesięciu innych gatunków z rodziny Ciidae (Coleoptera). *Wiad. ent.* 18: 69–76.
- KRÓLIK R. 2002. *Cis linearis* SAHLBERG J., 1901 i *Cis pseudolinearis* LOHSE, 1965 (Coleoptera: Ciidae) – nowe dla fauny Polski gatunki chrząszczy. *Wiad. ent.* 21: 97–101.
- KRÓLIK R. 2003. *Cis lucasi* ABEILLE DE PERRIN, 1874 – nowy dla fauny Polski gatunek chrząszcza (Coleoptera: Ciidae). *Acta ent. siles.* 9–10 [2001–2002]: 67–68.
- KUBISZ D., HILSZCZAŃSKI J., GARBALIŃSKI P. 2000. Chrząszcze (Coleoptera) rezerwatów Czerwińskie Góry I i II i ich otuliny w Puszczy Kampinoskiej. *Prądnik* 19: 83–89.
- LAWRENCE J. F. 1971. Revision of the North American Ciidae (Coleoptera). *Bull. Mus. comp. Zool. Harv.* 142(5): 419–522.
- MAKÓLSKI J. 1952. Rodzina Carabidae w zbiorze Wojciecha Mączyńskiego (Coleoptera). *Fragm. faun.* 6: 207–241.
- MAZUR S. 1973. Gniliki i przekraski (Histeridae et Cleridae, Coleoptera) w zbiorze Wojciecha Mączyńskiego. *Polskie Pismo ent.* 43: 703–715.
- MROZKOWSKI M. 1955. Zbiór chrząszczy Wojciecha Mączyńskiego. Dermestidae (Coleoptera). *Polskie Pismo ent.* 23: 97–101.
- SMRECYŃSKI S. 1932. Zbiór ryjkowców ś.p. Wojciecha Mączyńskiego. *Spraw. Kom. fizyogr. Kraków* 65: 1–24.
- STOBIECKI S. 1939. Chrząszcze (Coleoptera) ś.p. Wojciecha Mączyńskiego w zbiorach entomologicznych Śląskiego Muzeum Przyrodniczego w Katowicach. Kózki (Cerambycidae). *Spraw. Kom. fizyogr. Kraków* 72: 263–268.
- SZUJECKI A. 1958. Zbiór chrząszczy Wojciecha Mączyńskiego. Steninae (Coleoptera, Staphylinidae). *Polskie Pismo ent.* 27: 115–119.
- SZUJECKI A. 1968. Wstęp do znajomości kusakowatych (Staphylinidae, Col.) Niziny Mazowieckiej na podstawie zbioru W. Mączyńskiego. *Polskie Pismo ent.* 38: 693–752.
- SZYMCZAKOWSKI W. 1959. Zbiór chrząszczy Wojciecha Mączyńskiego. Catopidae (Coleoptera). *Polskie Pismo ent.* 29: 195–199.